

Opening van de tentoonstelling 'Legale en illegale nieuwsvoorziening tijdens de oorlog'
Gedenkplaats Haaren, 14 mei 2016

Verhalen vertellen en herinneringen doorgeven

Een democratische rechtsstaat kan alleen bestaan als het vrije woord de ruimte krijgt. Als je vrij in kranten kunt publiceren.

Het vrije woord is tijdens de Tweede Wereldoorlog ingeperkt.

De bezetter vult kranten met propaganda. En uit de ondergrondse pers zoals *Vrij Nederland*, *Trouw* en *Parool* klinkt de stem van het verzet.

In de tentoonstelling 'Legale en illegale nieuwsvoorziening tijdens de oorlog' die hier vandaag wordt geopend staat de verhouding tussen propaganda en illegaal nieuws centraal.

Deze expositie wint aan kracht omdat hij te zien is op deze bijzondere plaats: het voormalige Grootseminarie Haaren dat van 1941 tot 1944 dienst doet als de 'Polizei- gefängnis Lager Haaren'.

Dit gebouw en het Klein seminarie in Sint-Michielsgestel zijn bijzonder Nederlands oorlogserfgoed. In Haaren alleen al zitten tijdens de oorlog meer dan 4.000 mensen gevangen, zoals bijvoorbeeld:

- Ongeveer 400 Indische gijzelaars die worden vastgezet als represaille voor de internering van Duitsers in Nederlands-Indië na de bezetting van Nederland in mei 1940;
- Ongeveer 190 joden die in de periode mei 1942 tot januari 1943

in Haaren geïnterneerd zijn. Kamp Vught is dan nog niet open. Zij blijven enkele dagen tot enkele weken in Haaren, waarna ze op transport gaan naar Amersfoort of Westerbork;

- En dan nog de preventieve gijzelaars. Zij zitten gevangen om het verzet te breken en staan met hun leven borg.

Als het verzet acties pleegt, moeten zij dat met hun leven betalen.

Ook Max Kohnstamm zit gevangen in Haaren. Na de oorlog levert hij een belangrijke bijdrage aan de oprichting van de EU.

Over zijn tijd in Haaren zei hij het volgende en ik citeer:

“In augustus 1942 zijn (...) de eerste vijf gijzelaars gefusilleerd, als vergelding voor sabotage van de spoorbrug in Rotterdam.

Als de verantwoordelijken zich niet zouden melden, zouden gijzelaars gefusilleerd worden en zo gebeurde het ook.

Wij zaten daar als kerstkalkoenen. Je voelde de constante dreiging.”

Alle herinneringen aan deze gijzelaars en aan de gevangenen uit Haaren komen samen op deze ‘schuldige’ plek. In een gebouw dat wacht op herontwikkeling. Het is belangrijk dat in deze herontwikkeling de Gedenkplaats Haaren een eigen gezicht én een eigen plek behoudt. Het doorgeven van de herinnering aan de voormalige gevangenis is ook van belang voor toekomstige generaties.

Het doorgeven van verhalen staat ook voor het Nationaal Comité 4 en 5 mei de komende jaren centraal. De Tweede Wereldoorlog is daarbij de basis. Het comité zoekt naar middelen om jongere generaties en nieuwe Nederlanders te betrekken bij herdenken en vieren.

Dit betekent dat we soms koppelingen maken met de actualiteit, maar ook verschillende generaties samen aan het woord laten en de kracht van persoonlijke verhalen benutten.

De herdenkingsbijeenkomst in De Nieuwe Kerk op 4 mei is daarom veranderd van opzet. Er is meer aandacht voor persoonlijk verhalen. Het comité gaat daarmee op zoek naar nieuwe rituelen. En zoekt ook naar nieuwe vormen om de verhalen toekomstbestendig te maken.

Het verheugt mij als voorzitter van het Nationaal Comité dat ik dit samen met u en de uwen mag doen. Want samenwerken, daar gaat het om. Dat is dan ook de reden dat ik tot slot graag uw scheidend voorzitter Anny Ramakers-Dahmen wil bedanken.

De samenwerking tussen de Gedenkplaats Haaren en het Nationaal Comité was bijzonder prettig. Graag wil ik haar ook bedanken voor haar grote inzet om deze indrukwekkende plaats voor het publiek toegankelijk te houden.

Ik ga er van uit dat de positieve samenwerking ook in de toekomst vervolgt wordt.

Ik dank u.